

Isten a megváltozott világban.

Lehet, hogy manapság talán túlságosan és sokat hangoztatjuk, hogy a világ megváltozott. Lehet, hogy igen túlozzuk azokat az eredményeket, amelyek a tudományos kutatás fáradozásai után közkeletűek lettek. Hiszen minden nagy átalakulás ellenére, annak ellenére, hogy a világegyetemről egészen új, a régihez nem hasonló fényképeket készítenek azok, akiknek megfelelő tudományos műszerek állnak rendelkezésükre, a világegyetem mégis ugyan, az maradt és benne a régi dolgok történnek. A nap fényes sugarai világosságot ajándékoznak, a föld kenyeret, az éjszaka álmokat, a napkelte gyönyört, kibeszélhetetlen szépséget ad. Közönséges perceinkben úgy érezzük ezekkel a dolgokkal kapcsolatban, ahogy ezer esztendővel ezelőtt Ábrahám, Ézsaiás, vagy Jézus érzett. Azonban valamikor azt hitték, hogy az istenek messze északon laknak, vagy fent a lapos, fölfelé kiterjesztett kék égben. A földrajz összetörte ezt a régi hitet. A tudomány emberei körülhajózták a földet s bebizonyították, hogy a föld gömbölyű, felkutatták az északi- és a déli sarkot s megállapították, hogy ott istenek nem lakhatnak s nem is laknak. Sem a földön, sem a föld és az ég között nem volt található Isten. Ha Isten egyáltalában létezik, ezekután nyilvánvalóvá lett, hogy létezési formája inkább hasonlítható az éterhez, amelyről azt mondják, hogy minden teret betölt, mint akármi máshoz. A földrajz arra tanította meg az embereket, hogy Isten nem itt, vagy ott van, hanem mindenütt.

A földtan is hasonló változásokon ment át és ezek a változások következményekkel jártak az istengondolatot illetőleg. Lamarch idejéig a földtani változásokat a teremtés és a rombolás sorozatának elméletével magyarázták. Ez volt az úgynevezett katasztrófális elmélet. Azóta azonban a geológia törvényeket is fedezett fel. A régi felfogás Isten lenyúló kezét látta minden olyan nagy, hirtelen és katasztrófális eseménynél, mint aminő a

Noé idejében lejátszódó özönvíz lehetett. Ma a geológia tudománya ilyen természeti elváltozásoknak természetes okát tudja adni. Akkor Isten csak időnként és váratlanul nyúlt bele a világ gépezetébe, most egyetemes törvényekkel állandóan munkálkodik. A földtan a teremtés idejét illetőleg is fontos felfedezéseket tett s ezáltal is megváltoztatta, kiszélesítette az istenfogalmat. Még 1650-ben akadt egy angol érsek, aki egy könyvében, amelyben bibliatörténeti kronológiát állapít meg, kijelentette, hogy a teremtés Jézus születése előtt, 4004-ben, reggel kilenc órakor kezdődött. A XX. század elején azt tanították már az iskolákban, hogy a világ százmillió éves és ezek a számok is eltörpülnek a legújabb megállapítások eredményei mellett. Ma ugyanis kétezer millió évesnek mondják a földet.¹ Természetesen a tudósok megjegyzik, hogy ezek a számok bizonytalan következtetések, de bizonyosnak látszik mégis, hogy az új és régi felfogás szerinti teremtési munkakezdet között nagy különbség van. Isten ez új magyarázat szerint sokkal hamarabb munkába állott, mint azt a régiek csak elgondolni is merték volna. Ezért tehát Isten rég munkálkodik és egyetemes törvényekkel munkálkodik.

Az istengondolat időben és térben való kiszélesedését akkor vesszük észre igazán, amikor a csillagászatban nyújtotta beláthatatlan és elképzelhetetlen méreteket, fávolságokat olvassuk. Nincs különösebb szükség arra, hogy itt egy rendszeres statisztikát soroljunk fel, hiszen nekünk beavatatlan embereknek olyan keveset jelentenek az úgynevezett »fényévek«. Azonban minden csillagászatban az eredményből azt látjuk, hogy hatalmas átláthatatlanul nagy világgal van az Istennek dolga. A csillagászat is azt követeli tőlünk, hogy istenfogalmunkat átértékeljük.

A természetben és a vegytanban a csillagászatban végtelen, nagy és beláthatatlan széles tereitől elvezet az anyagszerkezet végtelen kicsinységéhez. Itt sem útalunk az atom szerkezetével kapcsolatos legújabb magyarázatokra, később úgy is beszélni fogunk ezekről. Azt mondják, az atom annyival kisebb egy golf-labdánál, mint amennyivel egy golf-labda kisebb a földnél. W. S. Adams számításai szerint » 10^{27} atom szükséges ahhoz, hogy az emberi test felépüljön és 10^{28} emberi test anyaga kellene egy csillag összetételéhez.«² Nem szükséges a »mennységelmélet« és a »relativitás« szakkifejezéseivel előhozakodni ahhoz,

¹ Jeans: „The Universe Around Us“ 13. lap.

² „The Interior of Star“ Jean könyvéből idézve.

hogy bizonyos legyen előttünk, hogy a modern természettudomány csodálatos fejlődése szinte új dimenziót adott az istenfogalomnak. Valamikor olyan Isten volt, aki hat nap alatt teremtett s azután megpihent. Az élettan a fejlődés elméletével ma más természetű Istent mutat. Isten eszerint kezdettől fogva megszakítás nélkül állandóan teremt. Ez az új Isten, ha szabad így beszélnünk, nem vághatja magát kényelembe, pihenése nincs, mert munkája örök és meg nem szűnő,

A tudomány tehát minden oldalon kiszélesítette, megújította istenfogalmunkat. E fogalom varázsának egészen friss és új lendületet adott. Vannak ugyan sokan, akik a tudomány gyors haladásából és magyarázataiból azt következtetik, hogy nincs Isten. Sem távol naprendszerekben, sem az apró elektrónokban, nem találjuk meg Őt. A fizikában sem úgy nem jelentkezik, mint egy megtekinthető tárgy, sem úgy, mint egy szükséges feltevés. A kémia elemei nem mutatják sehol, tehát Isten sehol sincs. Van-e egyáltalán hely a megváltozott világban Isten számára? Hely egy olyan világban, hol minden történésnek megvan a maga jelölt módja és helye. Hely egy olyan rendszerben, ahol minden mozdulat törvényszerűen megy végbe.